

(המשך מעמוד 15)

● **אבל תאר לך קומוניסט בסיני גפור או בפיאן. שתאום החזון הקרי קומוניסטי נעלם. לאן זה יוביל?**

הקומוניזם, כחזון חברתי שכובש את העיר לם, נכשל. כל המושג של תיאוריית הדורמינו, למשל. למה ארצות-הברית השתוללה בעניין קובה? כאשר נאמר להם: אפשר לסכול שיש 52 מדינות אמריקאיות, אז אולי שתיים מהן תהיינה שמאלניות. לא, הם אמרו, אם זה יהיה בקובה, זה יתפשט הלאה. ובכן, זה לא התפשט. טוב, יש קצת משהו בניקראגואה. אבל אני חושב שמבחינת הרמוקרטיה הפר למנטרית, שהיתה פעם ניהיית לקרן-יוזיית, היא חוגגת כמה הישגים. היו מעברים מרודנות לרמוקרטיה. היה דבר כזה בספרד, היה דבר כזה בפורטוגל, ביוון, מתחולל משהו כזה גם בתורכיה. המדינות הלטיניות-האמריקאיות עברו לזה, הפיליפינים. יש פה בכל זאת איזו נטייה כזאת.

אם סופרים את מיספר הרמוקרטיית היום, הוא גדול ממה שהיה לפני 10 שנים. פקיסטאן אפילו. אני חושב, שהג'ובטו זה משהו שונה מהנוקשות האיטלאמית הקודמת.

● **כשאתה הית צעיר, נגיד בשי נות ה'40 או ה'30, הדיעה היתה שהמדינות הטוטאלוטאריית-הארי דיאולוגיות הן לא נעימות, אבל יעילות, ואילו המדינות הליברליות-הדמוקרטיות הן נחמדות אך לא יעילות. היום, לקראת סוף המאה, זה נראה הפוך: שהדמוקרטיה היא יעיר לה, שהליברליזם הוא יעיל, שהקפיטליזם הוא יעיל, בעוד שדוקא המישטרם האימתניים נראים לא יעילים. האם נוצר גם לדעתך מצב שבו לא יהיה אתגר אידיאולוגי ככלל, שהעולם כולו יסכים שהחבר'ה הצרכנית הקפיטליסטית היא הדבר היחיד שנשאר?**

אין ספק שהתמורה הזאת התחוללה בפרק הזמן של החיים שלי. למשל, אני זוכר שבשי נות ה'30 אני ואחרים התפרנסנו מהספרונים הצהובים של גולאנץ, והם בישרו לנו שהקפיטליזם דועך. דטרמיניזם כזה. אין מנוס מזה. הסוציאליזם, שהיה בפירוש די קומוניסטי, עולה. שהתפוררות בנוייה בתוך עצם ה' מישטר הקפיטליסטי. והנה הקפיטליזם משג שג והולך, ולא רק הקומוניזם אלא גם הסוציאליזם לא כל-כך מגלה הצלחה. הסוציאליזם הראדיקלי מפנה את הדרך לסוציאליזם קצת של קיינסי.

הייתי בכלגראד, וכולם מרברים שם על הצורך ביוזמה חופשית. צריך לשחרר את האי נשים מכבלי הריגיוזות, תאצ'ריזם כזה, ואנו נזכרתו ברברים שאמר צ'רצ'יל, שנחשבו כקיצוניים. הוא אמר שהקפיטליזם זה חלוקה בלתי-שווה של עושר, והסוציאליזם זה חלוקה שווה של עוני. יש רבים שחושבים כך עכשיו גם מה שמתחולל בארץ עכשיו. רואים מה שקורה לתנועה הקיבוצית. בעצם כל התנועות השמאלניות הן כיום סוציאלי-דמוקרטיות, לא סוציאליסטיות.

מיטראן מגיע לליטוט, או כל הרטוריקה משתנה. הפרגמטיזם חוגג. גם בספרד — פליפה גונזלס מדבר בצורה אחרת ממה ש' שמעתי מפיו באינטרנציונל הסוציאליסטי לפני שבע שנים.

● **הבה נעבור לארץ. למהפכה המתחוללת בבית-המועצות יש**

* תיאוריה שהיתה נפוצה בארצות-הב' דרום, שאמרה שאם מדינה אחת תיפול ליד הקומוניזם, היא תפיל את המדינה שליכה. וכן הלאה, עד שכל המדינות יפלו.
** נון מייאוד קיינס. כלכלן בריטי אחרי מלחמת-העולם הראשונה, דגל בהתערבות המדינה בתהליכי המשק הקפיטליסטי

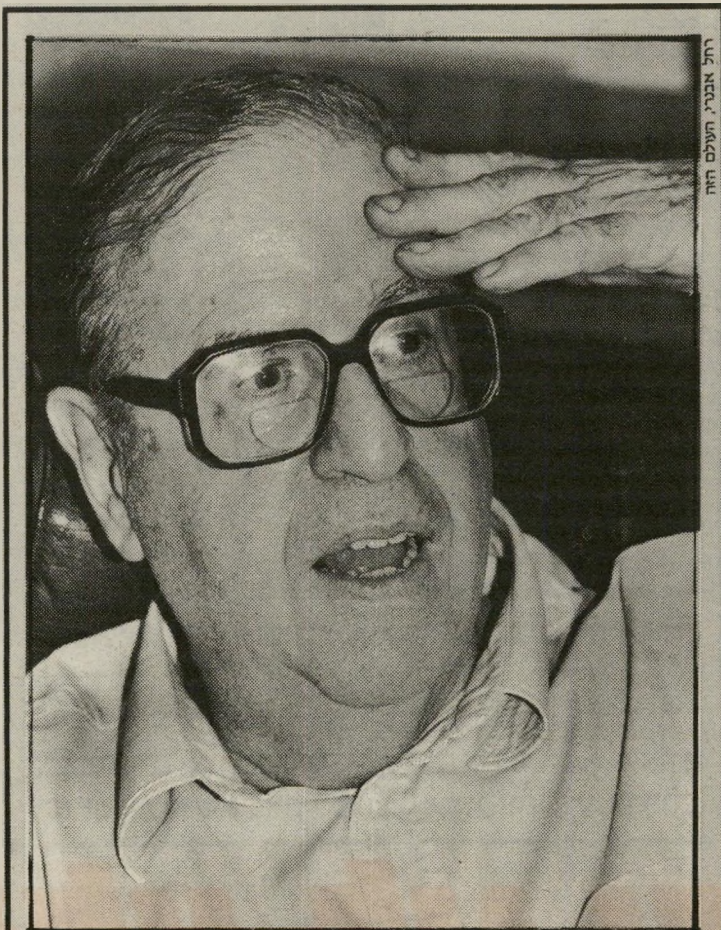
היבטיים מיידיים, למשל, ישראל הציגה את עצמה במשך דור שלם כמיבצר נגד הקומוניזם ונגד ברית-המועצות. אם נעלם עכשיו הפחד מפני ברית-המועצות אולי נעלמת גם החשיבות של ישראל ככנס אסטרטגי.

אני חושב שזה מתרחש עכשיו. אני, יש סימנה אשר אולי כוחה היה יפה פעם, אבל

לא במעמדם ולא נסיוניהם, בלי יכולת להיבחר או לבחור וכל הרברים הללו, אפילו לא לפי המושגים הסוציאליים. אז צריך להיזהר.

ישראל היתה דמוקרטיה, ואני מקווה ש' תהיה. אבל יהיה קשה מאוד למי שיצטרך לבוא להתייצב כיום מול מועדון כזה, ולכ' קש ממנו תעודת-האמנה.

אם הכללים ינוסחו ולוא גם ניסוח מיני-

רית אבנר, העולם הזה

שאלה: תיראה את המיפלגות הקומוניסטיות בעולם. החזון הלך להן. תשובה: הקומוניזם, כחזון חברתי שכובש את העולם, נכשל. אני חושב שהמדינה הסובייטית הצליחה אבל, האידיאולוגיה נכשלה.

מלי, אני לא רואה כיצד נעמוד בזה. או דבר אחר: אנחנו לא Bastion of Democracy וגם לגבי האתוס הקולקטיבי הסוציאליסטי יש איזה מין אתגר. אני חושב שמילחמת ששת-הימים היא נקודת-מצא לתמורה מהפכנית בארץ הזאת, בכל תחומי המוסר. היא מדינה אחרת מכפי שהיתה קודם לכן. זה לא רק ניצחון צבאי, זה שינוי-ערכים.

פה יש פולחן של השוק החופשי, והיש' גיות, וכל מה שיש לך למכור, מה שאתה יכול למכור בקולומביה אתה מוכר בקולומ' ביה.

הרחף המכריע, דחף הקולקטיבי ביישוב שהיה לפני הקמת המדינה היה שהפרט מוצא את סיפוקו בהצלחתו של הכלל, אני לא חושב שאפשר להגיד את זה על המדינה עכשיו. הצעירים שיוצאים מהצבא, וגם הבוחרים בקלפי, הם אינם שואלים לפי המושג של קנדי "מה טוב למדינה". הם שואלים: "מה טוב בשבילי? מה זה יעשה בשבילי?"

אני אף פעם לא משתמש בה: Israel is the bastion of democracy.*

שמיר אמר פעם באיזה מעמד, מתוך הת' ייאשות ממועצת-הביטחון, שאולי כדאי לה' קים איזו אגודה של מדינות דמוקרטיות, אפילו מיספרן יהיה 40 ופחות. אז חשבתי שזה רעיון פסול. אם בכלל יש משמעות לאירגון הבינלאומי, הרי דווקא המיגוון הוא שמעניק את הערך. אבל שנית, אני לא יודע כיצד ישראל היתה מקבלת חברות בגוף כזה. כי כשבדקתי הגדרות, הרי לפי ההגדרה המינימליסטית, דמוקרטיה היא מדינה אשר כל מי שנתון לסמכותה יש לו שיויון עם כל אדם אחר. יכולה להיות בדמוקרטיה הפליה אישית, כלכלית, חברתית. אבל בצד הפורמ' לי, המישפטי, הגדרת אורחות וזכויות — צריך להיות שיויון.

מה לומר על כך שיש לנו תחת סמכותנו 1.5 מיליון ואפילו יותר אנשים שלא שווים

* ישראל היא מיבצר הדמוקרטיה.

● **אתה יכול לומר שזה חלק מה' מהפכה העולמית שדיברנו עליה. אידיאל הקולקטיבי התחלף בחומר' נות פרטיית.**

נסכם שהקולקטיביזם שוקע גם פה. אולי מבחינת הליברליזם זה הישג. מבחינת הסור ציאלים זה דבר אחר.

● **השאלה היא מה זה בכלל סור ציאלים אחרי המהפכה הזאת? זה רדאי טעון ופוח מחודש אחרי שקור' עת המארכסיזם. מה זה סוציאליזם?**

כשיש תהלוכה ה'ו במאי וחבר' צועדים שם, יש משהו לא משכנע בזה.

מכיוון שזה לא היה משכנע, אני לא הולך. אני לא חושב שמישהו מאמין בזה. אילו חסו הלך, אולי הו מאמינים לו.

● **זה אנכרוניזם, זה משהו השייך לעבר.**

אם יש חלל ריק, השאלה היא אם יש כוח לדמוקרטיה למלא את החלל הזה עלי-דרי הפיכת הדמוקרטיה לאידיאולוגיה. כי מה שקרה הוא שאין שום מיסוך מהפכני דמוק' רטי שיכול להשתוות למאניפסט הקומוניסטי מבחינת התעמולה. אם כי יש כמה פרקים דוקומנטאריים. יש הכרות וזכויות-האדם כי צרפת, והרטוריקה של ג'פרסון. אבל הדמוק' רטיה היתה קצת מבווישת שיש לה אידיאור' לוגיה או משהו למכור לאחרים.

● **אם נחמד את מה שאמרת עכ' שיו: אם באמת יוותר עולם הסוגר כולו לרווחת-הפרט, לאינטרס האי' שי החומרני והצרכני — האם אינך חושש שיווצר איזה שהוא חלל ריק מוסרי? לאדם צעיר לא יהיה מה שהיה לך בשאתה היית צעיר — אתגרים אידיאולוגיים שיכולת לבי' חור' ביניהם. הכל יהיה רדוד ושטוח.**

היה האתגר האנטי-פאשיסטי. היתה הרוד' נות הנוראה הזאת, צריך היה ללכת ולצעוק ולמחות ולגייס אחרים. אם האינטרס הפרטי ישתלט... הכל תלוי, בעצם, בעניין המידה. לא להפריז בשום דבר. כל דבר, אפילו אם זה דבר טוב, אם הוא נתפס כקיצוניות, מפסיק להיות דבר טוב.

יהיה אתגר בשני מיסגרות: הבינלאומית והחברתית. אנחנו מדברים על הישגיות, אבל אנחנו יושבים איפה שאנחנו יושבים, ואילו בגאבון או בנטוסואנה ובהרוד יש השאלה איך להעביר את הרברים הללו. ובתוך המדינה, דווקא ההישגיות וההצלחה יוצרים איים גדולים והולכים של מצוקה.

● **אולי באמת במקום המילחמה הזאת שהיתה בדורנו, בין מזרח ומערב, בין קומוניזם וקפיטליזם, תבוא המילחמה שדיברו עליה לא מעט — בין צפון לדרום, בין מי שאין להם לבין מי שיש להם?**

הצפון והדרום מתקיימים בשני מישורים: במישור היחסים בין עמים ובמישור היחסים בתוך כל מדינה.

בתוך כל מדינה יש מדינה מפותחת ומדינה מפגרת. קח את בראזיל. אתה מגיע לריו, וזו ארץ אחרת מאשר שאר בראזיל. אפילו באוסטרליה, אפילו באנגליה הצפונית — יש דרום וצפון בתוך כל המדינה, ולא רק בתוך כדור-הארץ כולו.

● **אם יהיה פחות מתה בין הגוי' שים, אם תהיה התקרבות והתפוי' סות ואולי אפילו שיתוף-פעולה ביניהם — איך אתה רואה את הת' פתחות הסיכוסף שלנו, הישראלי-פלסטיני, והישראלי-ערבי בכלל?**

ההתפתחות הטבעית היא שיש שיתוף-פעולה בין אמריקה וברית-המועצות בתחום הזה. אגב, היו כמה מעמד-הירבדות די מעני' יינים בשלוש השנים האחרונות. משום מה הם פסחו על האיזור שלנו. למשל, אם אמריקה וברית-המועצות יכלו